

Problēmu definējums

Mežu apsaimniekošana aizsargājamās dabas teritorijās

Ievads

Vides politikas pamatnostādes 2014 -2020 kā virsmērķi izvirza– nodrošināt iedzīvotājiem iespēju dzīvot tīrā un sakārtotā vidē, īstenojot uz ilgtspējīgu attīstību veiktas darbības, saglabājot vides kvalitāti un bioloģisko daudzveidību, nodrošinot dabas resursu ilgtspējīgu izmantošanu, kā arī sabiedrības līdzdalību lēmumu pieņemšanā un informētību par vides stāvokli.¹ Ceļā uz šāda kompleksa virsmērķa sasniegšanu sociāli interešu konflikti ir neizbēgami.

Sociāls konflikts, tai skaitā vides konflikts ir situācija sabiedrībā, kurā kā minimums ir iesaistīti – divi aktieri jeb puses, kas vienlaicīgi cenšas iegūt jeb apgūt dabā pieejamos limitētos resursus. Latvijas Meža īpašnieku biedrības iniciētā un Latvijas vides aizsardzības fonda finansētā projekta "Meža īpašnieku izglītošana un iesaiste lēmumu pieņemšanā par mežu apsaimniekošanu aizsargājamās dabas teritorijās" mērķis ir veidot konstruktīvu dialogu problēmu apzināšanai un sistemātisku un ilgtspējīgu risinājumu identificēšanai, apsaimniekojot mežu aizsargājamās dabas teritorijās. Apzinoties šo interešu konfliktu esamību. projekta pirmajā fāzē Abavas senleja ir izraudzīta kā pilotvieta plašāku sistēmisku problēmu identificēšanai saimnieciskās darbības un dabas aizsardzības interešu sadursmju kontekstā, apsaimniekojot mežu aizsargājamās dabas teritorijās Latvijā.

Problēmjaūtājumi ir idenfīcēti balstoties uz klātienes intervijām laika periodā no 2018.g. 12.jūnija līdz 25.jūnijam un visu iesaistīto pušu paustajiem viedokļiem klātienes semināra diskusijās 2018.gada 27.jūnijā. Ziņojumā nav iekļautas tiešas atsauces uz intervijām, lai nevairotu polarizēšanos, taču tās atsauces, kas ir iekļautas atspoguļo vairākuma nostāju vai novērojumus bez vērtējoša rakstura. Ziņojumā neparādās moderātores subjektīvs viedoklis, izņemot vietām secinājumi par līdzšinējiem komunikācijas un sadarbības procesiem konfliktu risināšanas zinātnes kontekstā.

Šī ziņojuma mērķis ir identificēt primāro problēmjaūtājumu loku, tādējādi radot tālāku pamatu dziļākai problēmu izpētei un iesaistīto pušu vajadzību un interešu izzināšanai. Vadoties no sākotnējām inervijām skaidri iezīmējās sistēmiska, ieilguša konflikta klātbūtne ar konflikta elementiem gan vērtību, gan attiecību, gan lietišķajā līmenī. Tas nozīme, ka ikvienas lietišķas problēmas risinājumi būs atkarīgi un saistīti ar konflikta dziļuma apzināšanos un transformēšanu arī vērtību un attiecību līmenī.

Vēl būtiski minēt, ka mežu īpašnieki ir heterogēns kopums, kuru veido valsts, pašvaldības un privātie mežu īpašnieki. Privātie mežu īpašnieki arī savā starpā atšķirās ar savu īpašumu apjomu, zināšanām par mežu apsaimniekošanu, īstermiņa vai ilgtermiņa saimnieciskām interesēm, attieksmi pret dabas aizsardzību un kapacitāti savas intereses un vajadzības pārstāvēt mijiedarbībā ar valsti, kas, protams, ietekmē viņu prioritātes un identificēto problēmu radītās sekas.

---

¹ Vides politikas pamatnostādnes 2014.-2020.gadam <http://www.varam.gov.lv/lat/pol/ppd/vide/?doc=17913>

PRIORITĀRI PROBLĒMJAUTĀJUMI

I Attiecības un sadarbība starp publisko, privāto un nevalstisko sektoru ir, primāri apgrūtināta un neauglīga, jo **nav radīta vienota vīzija, mērķi un izpratne par to kādus mēs vēlamies redzēt mežus aizsargājamās teritorijās pēc 20 – 50 gadiem.** Piemēram, mežs sasniedz minimālo biežību 0.4 vai 0.3, no apakšas aug lapu koki, lazdas un krūmi, taču kokus šeit stādīt nedrīkst, un jauns mežs veidojas ar grūtībām (Abavas senlejā) Īpašniekam nav motivācijas ieguldīt līdzekļus, lai veidotos jauns mežs un saimnieciskā darbība šeit ir apstājusies, ir viedoklis, kas atbalsojas mežu īpašnieku vidū.²

II **Dabas aizsardzības plānu izstrādei un ieviešanai trūkst kapacitātes, visu iesaistīto pušu vienotas izpratnes par procesa norisi un sekām,** to atzīst gan Dabas aizsardzības pārvalde (DAP), gan Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija (VARAM), gan mežu īpašnieki.³ Nav vienotas izpratnes par to vai dabas teritorija tiek skatīta ar cilvēka klātbūtni vai bez tās. Trūkst izvērtējuma uz ekonomisko attīstību un vienotas izpratnes par mežu nozares ilgspēju.⁴

Uzklausot iesaistītās puses, rodas secinājumi par trīs pamatcēloņu grupām, kas pētāmas padziļināti:

- *Nepietiekami līdzekļi, prasmes un metodes īpašnieku iesaistei, izstrādājot dabas aizsardzības plānus;*
- *Nepietiekami līdzekļi piesaistīt kvalitatīvus ekspertus pilvērtīga ekonomiskā izvērtējuma veikšanai, ieviešot pasākumus aizsargājamo teritoriju paplašināšanai;*
- *Bāziski atšķirīgas vērtības iesaistītajām pusēm, kā arī pozitīvas pieredzes trūkums par to, ka tās var līdzās pastāvēt.*

III **Dabas aizsardzības politika Latvijā primāri balstās uz īpašuma vērtības samazināšanu,** ierobežojot saimniecisko darbību un simboliski to kompensējot līdz ar pēdējo kompensāciju reformu. Trūkst alternatīvu dabas aizsardzības metožu apgūšanas, kas būtu balstītas cieņpilnā partnerībā starp privāto un publisko sektoru un neierobežotu mežu īpašnieku patstāvību. Mežu īpašnieku iesaiste dabas aizsardzības pasākumu īstenošanā šobrīd vēl aizvien ir represīva rakstura nevis iekļaujoša, atzīts gan paši īpašnieki, gan DAP.

Cēloņi, kas izzināmi:

- *Politiskā kultūra;*
- *Savstarpējs cieņas un uzticības trūkums;*
- *Normatīvais regulējums.*

EKONOMISKĀS INTERESES jeb DOMSTARPĪBU LIETIŠKAIS LĪMENIS

² Mežu īpašnieku viedoklis

³ Intervijas ar DAP, VARAM, Zemkopības ministriju un LPS

⁴ Mežu īpašnieki viedoklis intervijās un semināra diskusijās.

I Ekonomiskie zaudējumi un nesamērīgs kompensāciju apmērs

Iztrūkst taisnīguma un samērīguma princips attiecībā uz valsts noteiktajām kompensācijām par saimnieciskās darbības aprobežojumiem dabas aizsargājamās teritorijās. Dēļ dabas aizsardzības kā vienas no sabiedrības interesēm mežu īpašnieki, sastopas ar mainīgiem un ilgtermiņā neparedzamiem aprobežojumiem savam īpašumam, kas **netiek samērīgi kompensēti.**⁵ **Līdzsvara un samērības neesamība starp mežu īpašnieku un sabiedrības interesēm** tiek minēta daudzkārt. Samērīguma princips ir viens no labas pārvaldības pamatprincipiem, tas vēsta, ka labumam, ko sabiedrība iegūst ar ierobežojumiem, kas uzlikti mežu īpašniekam, ir jābūt lielākiem nekā viņa tiesību vai tiesisko interešu ierobežojumam. Tātad būtiski privātpersonu tiesību un tiesisko interešu ierobežojumi, saimniekojot savā īpašumā esošajā mežā ir attaisnojami tikai ar nozīmīgu sabiedrības labumu. Realitātē virkne dabas aizsardzības pasākumu tiek apšaubīti kā "nozīmīgs sabiedrības labums" vai kā efektīvākie instrumenti tāda gūšanai.⁶

Šobrīd trūkst samērīga finansiāla valsts atbalsta mežu īpašniekiem, īstenot savu mežu apsaimniekošanu ar ierobežojumiem, kas kalpo plašākas sabiedrības interešu nodrošināšanai.⁷

Šā brīža kompensāciju apmērs par saimnieciskās darbības aizliegumu 1 ha platībā ir 160 EUR gadā un par kailcirtes aizliegumu ir 45 EUR gadā. Gan mežu īpašnieki, gan ministriju pārstāvji (VARAM un ZM), gan Dabas aizsardzības pārvalde, gan Valsts Meža dienests ir vienisprāts, ka tas ir nesamērīgs.⁸

Kompensācijas **netiek saņemtas**, ja platība ir zem 1 ha. Nogabali var neatrasties blakus, bet ar pārrāvumu un Lauku atbalsta dienests (LAD) nevar iezīmēt platību, kā rezultātā veidojas lielākas platības, kas netiek kompensētas.

Kompensācijas šobrīd netiek paredzētas par saimnieciskās darbības ierobežojumiem aizsargjoslās un pašvaldību noteiktām teritorijām, piemēram, Cēsu pilsētas parks.

Papildus jāmin apstākļi, ka esošās kompensācijas īpašnieki arī nevar saņemt, ja nav aktuāla inventarizācijas plāna, kura izstrāde arī ir jāapmaksā īpašniekiem.

Cēloņi:

- *Finanšu trūkums;*
- *Mežu īpašnieku interešu pārstāvniecības kapacitātes ierobežojumi, lai virzītu šo jautājumi izskatīšanai;*
- *Zināšanu un pieredzes trūkums par alternatīviem risinājumiem;*

⁵ Vienots viedoklis, kas izskan intervijās ar mežu īpašniekiem, ministriju pārstāvjiem un dabas aizsardzības speciālistiem.

⁶ Vairākkārt izskanējis mežu īpašnieku viedoklis

⁷ Vairākuma viedoklis no visām iesaistītajām pusēm.

⁸ Diskusija darba seminārā projekta "Mežu īpašnieku izglītošana un iesaiste lēmumu pieņemšanā par meža apsaimniekošanu aizsargājamās dabas teritorijās" ietvaros Kandava, 27.08.2018.

II Finanšu zaudējumi pašvaldību budžetos

Negūtie ieņēmumi pašvaldības budžetā no saimnieciskās darbības ierobežojumiem dabas aizsargājamās teritorijās tiek minēti gan no Kandavas pašvaldības, gan Latvijas Pašvaldību savienības kā viens no būtiskiem iemesliem neapmierinātībai ar dabas aizsardzības plānu izstrādi un secīgi potenciāliem saimnieciskās darbības aprobežojumiem. Kandavas pašvaldībai, piemēram, 2000 ha atrodas Dabas parka Abavas senleja teritorijā.⁹

III Mikroliegumi

Mikroliegumi kā dabas aizsardzības stratēģija galvenokārt tiek izmantota dažādu putnu sugu ligzdošanas un barošanās vietu aizsardzībai. Mikroliegumu izveidi var ierosināt ikviens sabiedrības pārstāvis, pārsvarā to dara nevalstiskās organizācijas. Šobrīd aktuāls ir projekts "Mazā ērgļa aizsardzības nodrošināšana Latvijā" (LIFE 13 NAT/LV/001078), kura mērķis ir uzlabot mazā ērgļa aizsardzības stāvokli Latvijā, veidojot mikroliegumus. Projekta rezultatīvais rādītājs ir 500 mikroliegumu izveide. Projekta galvenās aktivitātes īsteno Latvijas Ornitologu biedrība un Latvijas Dabas fonds.¹⁰ Mikroliegumu platība mazajiem ērgļiem var būt no 5-30 ha, kas paredz jebkādu saimnieciskās darbības aizliegumu, kā arī papildus buferzona, kuras platība var būt daudz lielāka un kurā saimnieciskā darbība ir ierobežota sezonāli, mazo ērgļu gadījumā no 1.marta līdz 31.jūlijam.

Līdz šim konstruktīvas diskusijas par mikroliegumiem alternatīvām dabas aizsardzības metodēm ir bijušas neiespējamā, tai pat laikā vairākkārt atzītas par nepieciešamām.

Izrietošas grūtības

Mikrolieguma izveide maziem un vidējiem mežu īpašniekiem var radīt situāciju, ka īpašumā esošais mežs vairs nav izmantojams nedz personīgām vajadzībām (malkas ieguve), nedz saimnieciskai darbībai, un kompensācija, ko var iegūt par šādu mežu ir nesamērīga ar zaudēto peļņu, ar kuru īpašnieks ir rēķinājies.¹¹

Sezonālais ierobežojums saimnieciskās darbības veikšanai mikroliegumu buferzonā mežu īpašniekiem liedz iespēju veikt mežsaimniecības darbības mežā tam vispiemērotākajā laikā.¹²

Cēloņi:

- *Diskusiju neesamībai - pušu pozicionēšanās;*
- *Iztrūkst droša un neitrāla diskusiju vadības ietvara, ko izmantotu ikviens no iesaistītajām pusēm;*
- *Iespējams ieguldījumu komunikācijas procesā grūtu jautājumu risināšanai gan valsts, gan privātā sektorā neapzinās kā vērtību;*

⁹ Pāža I. Prezentācija Kandavas novada attīstības mērķi un izicinājumi, Projekta seminārs 27.06.2018., Sandra Bērziņa, Latvijas Pašvaldības savienība, 12.06.2018 un Sniedze Sproģe, Latvijas Pašvaldības savienība, 12.06.2018

¹⁰ <http://mazaiserglis.lv/lv/par-projektu>

¹¹ Viedoklis no intervijām un atsevišķām grupu diskusijām seminārā

¹² Mežu īpašnieku viedoklis, kas izskan intervijās.

- *Zinātniski pamatoti argumenti vai nuiztrūkst vai netiek efektīvi nokomunicēti un sadzirdēti attiecībā uz esošo risinājumu efektivitāti un samērojamību iepretīm citām alternatīvām vai esošo modifikācijai.*

IV Citi saimnieciska rakstura izaicinājumi

Eiropas Savienības atbalsta pasākumi pamežu kopšanai tiek minēti kā neefektīvi.¹³

Upju krastu pielūžņojumam nepieciešami risinājumi.¹⁴

V Mežu īpašniekiem trūkst finanšu un cilvēkresursu kapacitātes savu interešu aizstāvībai

Cēloņi: finansējums politikas ietekmēšanai un sabiedrības informēšanai no ES un valsts līdzekļiem pārsvarā ir pieejams vides aizsardzībai nevis mežu nozarei un nozarei no saviem resursiem nerod samērīgu ieguldījumu.¹⁵

ATTIECĪBAS, KOMUNIKĀCIJA, INFORMĀCIJA

Interesu konfliktu saasināšanos šajā līmenī pārsvarā veido iesaistīto pušu destruktīva mijiedarbības pieredze. Tam par pamatu gan personību īpatnības, destruktīvi komunikācijas ieradumi, kas var izpausties kā tiesājoša, vainojoša un uzbrūkoša tieša un pastarpināta komunikācija, nievājoša un neiecietīga attieksme. Šāda komunikācijas gaisotne, apzinoties vai nē, visām iesaistītajām pusēm rada apdraudējuma sajūtu, kas ilgstošā laika periodā grauj konstruktīvas komunikācijas un sadarbības iespējas.

I Komunikācijas problēmas dabas aizsardzības plānu izstrādes un apspriedes gaitā tiek minētas vairākkārt, pirmkārt, parka "Abavas senleja" kontekstā. **Komunikāciju** starp DAP, plāna izstrādātājiem, pašvaldību un plašāku sabiedrību, visas iesaistītās puses, **raksturo kā uzbrūkošu, kategorisku un destruktīvu**. Tādējādi procesa dalībniekos radot aizskārumu un dziļu apdraudējuma sajūtu, kas izriet no šķietama vai patiesa apdraudējuma vērtībām, privātīpašuma teritorijai un reputācijai. Šādos apstākļos likumsakarīgas ir spējas ieklausīties un sadzirdēt citu viedokļus un vajadzības neesamība, ko piemin un ir pamanījies vairākums no iesaistītajām pusēm.

Cēloņi:

- *Pēc būtības neīkļaujošs plānu izstrādes process;*
- *Sasteigts un formāls sabiedrības iesaistīšanas un uzklauššanas process no DAP puses, kas pārsvarā īstenots caur sabiedriskajām apspriedēm;*
- *Iesaistīto personu komunikācijas ieradumi un situācijas uztveršana dziļi personīgi, uc.*

II Savlaicīgas informēšanas un cienpilnas komunikācijas trūkums attiecībā uz tiešo mērķa grupu – mežu īpašniekiem- saistībā ar dabas aizsardzības iniciatīvām viņu īpašumos, kā piemērs jāmin Latvijas Dabas fonda un Latvijas Ornitologu biedrības īstenotais projekts "Mazā ērgļa aizsardzības nodrošināšana Latvijā" (LIFE 13 NAT/LV/001078),

¹³ Grasmāne A. Meža īpašnieku mērķi un izaicinājumi meža apsaimniekošanā aizsargājamās dabas teritorijās/ Prezentācija Projekta "Mežu īpašnieku izglītošana un iesaiste lēmumu pieņemšanā par meža apsaimniekošanu aizsargājamās dabas teritorijās". Kandava, 27.08.2018.

¹⁴ Turpat.

¹⁵ Viedoklis no mežu īpašnieku vidus, taču tas nav vienbalsīgs.

kura mērķis ir uzlabot mazā ērgļa aizsardzības stāvokli Latvijā, veidojot mikroliegumus. Viens no projekta rezultatīvajiem kritērijiem ir 500 mikroliegumu izveide 500 ērgļu pāriem.¹⁶ Šo projektu vairākkārt min kā piemēru neveiksmīgai komunikācijai no vides nevalstiskajām organizācijām, kas projektu īsteno attiecībā pret mežu īpašniekiem.¹⁷ Galvenie iemesli:

- Projekta darbinieki – vides eksperti neinformē īpašniekus, neizskaidro savas klātbūtnes iemeslu un nelūdz piekrišanu savām darbībām viņu privātīpašumā;
- Projekta eksperti cieņu pret privāto īpašumu, saimnieka klātbūtni un bažām brīžam atvirza otrā plānā vai izslēdz no uztveres kopumā;
- Pieprasoša, kategoriska nevis sapratni vairojoša komunikācija, kas savukārt veidojusies laika gaitā gan dēļ pretestības no mežu īpašniekiem pret citām aktivitātēm, citos publiskos vai slēgtos forumos, gan dominējošs uz cīņu un savu interešu, vērtību aizstāvību orientēts komunikācijas stils, kas prevalē vides aizsardzības aktīvistu kopienas retorikā publiskajā telpā un citviet.

II Sabiedrisko apspriežu kvalitāte

Sabiedrisko apspriežu kvalitāte tiek minēta kā problēma gan dabas aizsardzības plānu, gan reģionālas attīstības plānu izstrādes gaitā.

Cēloņi:

- *Nepietiekami un neefektīvi sabiedrības informēšanas pasākumi par apspriežu norisi;*
- *Neprofesionāls un neiekļaujošs komunikācijas process apspriežu gaitā;*
- *Sabiedrības neticība savai spējai ko ietekmēt.*

III Pieņēmumi, populisms un sabiedriskā doma

Spēcīgs naratīvs gan pašvaldību, gan plašākas sabiedrības vidū par to, ka Latvija ir "vieni vienīgi biotopi un viena aizsargājama teritorija", kaut īpaši aizsargājamās dabas teritorijas (ĪADT) Latvijā veido ap 12 %.

Trūkst izpratnes un zinašanu par mežsaimnieciskās darbības aprobežojumiem aizsargājamās teritorijas, ir daudz pārpratumu dēļ faktu nezināšanas, piemēram, no visas mežu platības, kas Latvijā ir (3 05666 ha), 71,8% ir saimnieciskie meži bez mežsaimnieciskās darbības aprobežojumiem, 14,5% atrodas aizsargājamās teritorijās bez saimnieciskās darbības aprobežojumiem, 10,4% ir aizsargājamās teritorijās ar daļējiem saimnieciskās darbības aprobežojumiem un 3,3% ir mežu teritorijas, kur ir pilnīgs saimnieciskās darbības ierobežojums.¹⁸

¹⁶ <http://mazaiserglis.lv/lv/par-projektu>

¹⁷ Klātienē diskusijā un vairākums intervijās pausts viedoklis

¹⁸ Gabrāne G. Prezentācija "Dabas aizsardzības mērķi, izaicinājumi, aktualitātes", Projekta seminārs, 27.06.2018.

Tiek izmantota spēcīga polarizējoša retorika, piemēram, vides aizsardzības organizāciju sabiedrisko domu veidojoša kampaņa, "100 kailcirtes Latvijas simtgadei" kas polarizē iesaistītās puses un mazina konstruktīva dialoga iespējamību.¹⁹

Sabiedriskā doma ir izteikti vienpusēja, jo trūkst daudzpusīgas, pēc iespējas objektīvas informācijas par dabas aizsardzības un ekonomisko attīstības interešu savietojamību, kā arī mežu nozares politiku un izaicinājumiem kopumā.

Cēloņi:

- *No ES un vietējiem fondiem pieejamais finansējums nodrošina ievērojami lielus finanšu līdzekļus dabas aizsardzības un vides organizāciju informatīvām kampaņām pretstatā mežu īpašniekiem pieejamajiem līdzekļiem.*
- *Mediji un tematiski raidījumi izteikti atspoguļo dabas aizsardzības intereses.*
- *Sabiedrības informēšanas iniciatīvām mežu īpašnieki neatrod pietiekamus līdzekļus.*

IV Negatīvu piemēru vispārināšana

Krāpnieciski mežu pirkšanas un pretlikumīgi izciršanas gadījumi tiek vispārināti kā mežsaimniecības norma, veidojot sabiedrisko domu par ļaunprātīgu un bezatbildīgu mežu "izciršanu". Šādus priekšstatus uztur atsevišķu vides aizsardzības organizāciju pārstāvji, kā arī masu mediju naratīvi.

Tas kopumā vairo bailes un neuzticību sabiedrībā un aizvānojumā sakņotu pretreakciju no vairākuma mežu īpašnieku.

Cēloņi:

-Daļai mazo mežu īpašnieku trūkst zināšanu un izpratnes par savām tiesībām, kā arī kapacitātes izzināt ar sava meža apsaimniekošanu saistītos ierobežojumus;

- Trūkst prasmju sazināties ar atbildīgajām valsts institūcijām, kā arī uzticamu padomdevēju;

- Ne visās pašvaldībās ir zinoši speciālisti un esošie nav viegli aizsniedzami;

- Mežu īpašniekiem trūkst vieglā valodā, ērti un regulāri pieejamas informācijas.

Informācijas publicēšana institūciju un projektu mājas lapās un preses relīzes ir nepietiekams informācijas izplatīšanas veids. Kopumā komunikācija ar sabiedrību no valsts institūciju un pašvaldību puses ir nepietiekama apjoma ziņā, kā arī saturiski un formas ziņā tai netiek izvēlēts efektīvākais un mērķgrupām draudzīgākais veids.

V Sarunu kultūra un ierēdniecības attieksme

Pēc Latvijas neatkarības atgūšanas saskarsme un sākotnējā sadarbība dabas aizsardzības politikas veidotāju, pašvaldību un privāto mežu īpašnieku starpā tiek vērtēta kā pozitīva uz

¹⁹ <https://www.facebook.com/100kailcirtes/> un <https://nra.lv/latvija/231728-mezu-ipasnieki-atraida-partiju-kasierus.htm>

sociālu partnerību vērsta. Taču līdz ar Natura 2000 izveides procesu, tā esot pasliktinājusies. Šobrīd tā tiek raksturota kā autoritāra, kategoriska, varu demonstrējoša, kas likumsakarīgi rada pretestību un mazina savstarpēju cieņu.²⁰

Protams, valst pārvaldes iestāžu iekšējā kultūra un izpratne par savu lomu demokrātiskā sabiedrībā, īstenojot dabas aizsardzības un mežu nozares politiku savā starpā atšķirās. Jāteic, ka Valsts Meža dienests ir vienīgā valsts pārvaldes institūcija, kas aktīvi meklē veidus labas pārvaldības principu iedzīvināšanai savā darbā. Taču jautājums par attieksmes un kultūras maiņu gan izskan arī plašāk. **Nepieciešamība pāriet no represīvas, inspicējošas un visu kontrolējošas valsts pārvaldes kultūras uz savstarpēju cieņu, sadarbību un pakalpojumu sniegšanu orientētu valsts pārvaldes kultūru** netieši izskan intervijās un semināra diskusijās arī no citām iestādēm.

VI Cienas un atzinības trūkums

Gan dabas aizsardzības politikas īstenošanā un eksperti, gan mežu īpašnieki jūtas otras puses **nenovērtēti par savu ieguldījumu dabas vērtību sargāšanā**. Negatīvi mežsaimniecības piemēri – īstermiņa motivācija gūt ātru peļņu, "visu mežu nocērtot" tiek vispārināti uz visu nozari, kas rada pretreakciju un aizvainojumu mežu īpašnieku vidū. Savukārt, Dabas aizsardzības pārvaldes eksperti un ministriju ierēdņi, saskaroties ar skaļu, agresīvu, personīgi uzbrūkošu komunikāciju, kas brīžiem balstīta faktu interpretācijā un nepilnīgā informācijā no atsevišķu mežu īpašnieku puses, arī uztver to personīgi un jūtas aizvainoti un apdraudēti.²¹

VII Informācijas pieejamība un datu bāžu lietošana

Labas pārvaldības princips un valsts pārvaldes iestāžu datu bāzes nebūt neiet roku rokā. Valsts pārvaldes datu bāzēs datus pastarpināti kārtu mežu īpašnieki, jo tās ir sadrumstalotas, neveido vienotu ērti lietojamu, caurspīdīgu pārraudzības sistēmu. Kopumā trūkst vienotas, viegli lietojamas interneta vietnes, kur sabiedrībai un īpašniekiem būtu redzami visi aprobežojumi: OZOLS, LAD datu bāze, Valsts Zemes dienesta datu bāze un Meža valsts reģistrs ir šobrīd esošās datu bāzes. Vēl ir neprecizitātes ar "kadastra līniju" atspoguļojumu datu bāzēs un neskaidrības ar izmaiņu reģistrēšanu kadastrā.

VIII Informētības un izpratnes trūkums

Mežu **īpašniekiem trūkst informācijas** par dabas, ainavas un kultūrvēsturiskajām vērtībām savā īpašumā un vienotas **izpratnes** par aizsardzības pasākumu apjomu un izrietošajām sekām uz savu saimniecisko darbību. Arī **ciršanas apliecinājumos netiek iekļauta informācija par būtiskiem ciršanas ierobežojumiem**, piemēram, sezonālie ierobežojumi.

Cēloņi:

- *Normatīvo aktu sadrumstalotība un liels apjoms;*
- *Normu hierahiju nezināšana;*
- *Prasmju un laika trūkums atrast šo informāciju;*
- *No valsts iestāžu puses izpratnes, prasmju vai gribas trūkums īstenot uz "klientu" – meža īpašnieku atbilstīgu un apkalpošanu vērstu darbības praksi.*

²⁰ Intervijas ar mežu īpašniekiem, DAP, VARAM, ZM un LPS pārstāvjiem

²¹ Intervijas ar mežu īpašniekiem, DAP, VARAM un LPS pārstāvjiem.

SISTĒMA UN PROCESI

I Vēsturiskā pieredze un piesardzība

Līdz ar Natura 2000 ieviešanu, sabiedrības informēšana, iesaiste pasliktinājās un mežu īpašnieku vēsturiskā atmiņā iesakņojas pieņēmumi par neparedzamību, neziņu un neiesaistīšanu dabas aizsardzības politikas īstenošanā Latvijā. Arī reformas, kas mainījušas kompensāciju apmērus, izmaksas kārtību ir vairojušas šo nedrošības sajūtu, jo sevišķi mazo un vidējo zemes īpašnieku vidū. Savukārt no otras puses ir ierēdniecības **piesardzība**, ko dabas aizsardzības jomā reglamentē arī normatīvie akti.²²

Cēloņi: *resursu un prasmju trūkums, normu interpretācijas prakse valsts pārvaldē, bailes uzņemt atbildību par iniciatīvu un pārmaiņu vadību*

II Dominējošā pieredze par neparedzamību un tiesiskās palāvības trūkumu dabas aizsardzības politikas īstenošanas jomā

rada bailes uz neuzticību mežu īpašnieku vidū attiecībā uz šobrīd aktuālām dabas aizsardzības iniciatīvām, konkrēti, projektu "Dabas skaitīšana" un LIFE + projektu Mazo ērgļu aizsardzības veicināšanai.²³ Projekta "Dabas skaitīšana" ietvaros tiek veikta visas Latvijas biotopu kartēšana. Projekta uzraudzības komisija ir lēmusi par informācijas nepubliskošanu līdz nebūs "viss saskaitīts", salīdzināts un izlemts, ko no tā, kur un kā sargās. Taču neziņa īpašnieku vidū rada bažas par to, vai viņu īpašums netiks apgrūtināts, samazinot tā vērtību. Tādēļ īpašnieki, var izvēlēties/ izvēlas veikt meža ciršanu, kuru savādāk nebūtu darījuši, jo nav gatavi zaudēt ilgi taupīto mežu un atteikties no līdzekļiem, ar kuriem ir rēķinājušies un kas viņiem nepieciešami.²⁴

Neparedzamība rada augstu risku saimnieciskās darbības veikšanai un apdraudējumu ilgtermiņa plānošanai, kas ir mežsaimniecības pamatā. Piemēram, lai cirstu sausos kokus GNP liegumu zonā, vajadzīgs Meža apsaimniekošanas plāns (MAP), kura izstrāde mežu īpašniekam izmaksā 20 EUR/ha. Liela iespējamība, ka MAP izstrādes rezultātā īpašumam tiek uzlikti jauni aprobežojumi un tas zaudē vēl papildus saimniecisko vērtību.²⁵

III Politiskajā līmenī mežu nozare un dabas aizsardzība ir atšķirīgu politisko partiju ziņā:

Politiskais līmenis un atšķirīgu politisko spēku interešu ietekme uz VARAM un Zemkopības ministrijas politikas veidošanas procesu, secīgi arī Dabas aizsardzības pārvaldes un Valsts Meža dienesta darbu, iespējams ir faktori, kas ņemami vērā, analizējot politiskus lēmumus un normatīvu regulējumu šajās nozarēs. Tas radītu dziļāku izpratni par motivācijām un interesēm, kas ietekmē vienu vai otru reformu iniciāciju vai kavēšanu mežu nozares un dabas aizsardzības un reģionālās attīstības politiku izstrādes un ieviešanas jomā.

²² Vides aizsardzības likums definē pamatprincipus vides politikas veidošanai un lēmumu pieņemšanai, un no tiem viens ir piesardzības princips, kas pieļauj ierobežot vai aizliegt darbību vai pasākumu, kurš var ietekmēt vidi vai cilvēku veselību, bet kura ietekme nav pietiekami izvērtēta vai zinātniski pierādīta, ja aizliegums ir samērīgs līdzeklis, lai nodrošinātu vides vai cilvēku veselības aizsardzību.

²³ Projekta "Dabas skaitīšana" īstenošanas laiks ir līdz 2020.gada novembrim, biotopu izplatības un kvalitātes noteikšanas jomā – ne ilgāk kā līdz 2019.gada 31.decembrim

²⁴ Intervijas ar mežu īpašniekiem, LPS pārstāvjiem, diskusijas klātienē seminārā.

²⁵ Mežu īpašnieku viedoklis intervijās

IV Nepietiekami pārklājas teritoriālās attīstības un dabas aizsardzības plānošanas process

Kā sistēmiska problēma tiek minēta dabas aizsardzības plānu un reģionālās attīstības plānu integrēta un savstarpēju kopsakarību savlaicīgas analizēs nepietiekamība jau ministrijas līmenī. Attiecīgi tas ietekmējot arī plānošanas praksi pašvaldību līmenī.²⁶

V Iekļaujošas sadarbības trūkums

Gan mežu īpašnieku vidū, gan dabas aizsardzības sektora pārstāvju vidū dabiska ir vēlme norobežoties, sagatavot argumentus un savus risinājumu variantus pirms iziet uz sarunu ar otru pusi. Piemēram, **Vides konsultatīvā padome, kuras mērķis** saskaņā ar MK noteikumiem Nr. 209 ir veicināt sabiedrības līdzdalību vides politikas izstrādē un īstenošanā. Tās sastāvā šobrīd ir 19 vides aizsardzības organizācijas, un tā atrodas VARAM paspārnē. Mežu īpašnieku biedrību vēlme tajā līdzdarboties tiek skatīta ar aizdomām un vairāk kā nevēlama.²⁷ Savukārt **Mežu konsultatīvās padomes**, kas atrodas zem Zemkopības ministrijas, sastāvā ir visu interešu grupu pārstāvniecība, tai skaitā vides un dabas aizsardzības interešu grupa, kuru veido trīs organizācijas „Latvijas Ornitoloģijas biedrība”, nodibinājuma „Pasauls dabas fonds” un nodibinājuma „Latvijas Dabas fonds”.²⁸

Alternatīva būtu veidot iekļaujošu procesu, kas vērst uz sadarbību pēc iespējas agrāk jebkura problēmjaūtājuma risināšanā.

Cēloņi:

- *Demokrātisku valsts pārvaldes tradīciju trūkums;*
- *Ekonomiskas intereses;*
- *Savstarpējas uzticības trūkums.*

VI Dabas aizsardzības jomā esošo normatīvo aktu daudzums un sarežģītība, pašu ekspertu apjukums tos lietojot, attiecīgi mežu īpašnieku nespēja apgūt un pārzināt sev saistošos ierobežojumus un noteikumus.²⁹

VII Zināšanu trūkums

Valsts pārvaldes un mežu īpašnieku vidū trūkst konstruktīvi apkopotu labās prakses piemēri un no tiem izrietoši priekšlikumi Latvijai par alternatīviem dabas aizsardzības instrumentiem iepretīm aizliegumiem un ierobežojumiem uz normatīvo aktu pamata. Izskan nepieciešamība pēc civiltiesiska rakstura vienošanās starp valsti un mežu īpašnieku par sadarbību dabas aizsardzības īstenošanas jomā.

Cēloņi:

²⁶ Intervijas ar Latvijas Pašvaldību savienības pārstāvēm

²⁷ Intervijas ar mežu īpašniekiem un valsts pārvaldes pārstāvjiem

²⁸ Zemkopības ministra 2017.gada 17.oktobra rīkojums Nr. 137

https://www.zm.gov.lv/public/files/CMS_Static_Page_Doc/00/00/00/46/29/fs-01usersLinda.BirinaDesktopAARikojums_Meza_kons_padome2017_okt_paraksts.pdf

²⁹ Piemērama, Likums Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām paredz gan Vispārējie aizsargājamo teritoriju aizsardzības un izmantošanas noteikumu izstrādi (16.pants), gan Individuālo aizsargājamo teritoriju aizsardzības un izmantošanas noteikumu izstrādi (17. pants.)

- *Pieredzes trūkums;*
- *Politiskās gribas trūkums;*
- *Ierobežojošs normatīvais regulējums.*

VĒRTĪBAS un ATTIEKSME

I Ilgtspējīga attīstība

Atšķirīgas vērtības, kļūdaini pieņēmumi un nespēja par tiem miermīlīgi un cieņpilni runāt, kavē ikviena konflikta risināšanu gan attiecību, gan lietiskā praktisku jautājumu līmenī.

Ilgtspējīga attīstība tiek interpretēta caur katras iesaistītās puses primāro interešu un vērtību prizmu. Pastāv dažādas pieejas iesaistīto pušu vidū, kas sakņotas atšķirīgā vērtību orientācijā: dabas teritorija bez cilvēkiem – īpašnieka faktors netiek ņemts vērā vai dabas teritorija ar cilvēkiem, kur īpašnieka faktors tiek ņemts vērā. Kopumā arī **trūkst vienotas izpratnes par meža ilgtspējīgas attīstības principu, kas vērsts uz ekoloģisko, ekonomisko un sociālo funkciju sabalansēšanu meža pārvaldīšanā un izmantošanā.**

II Atbildība un privātā īpašuma tiesības

Privāto mežu īpašnieku vidū izpratne par atbildību tiek brīžiem kritizēta, minot, ka tiesības tiek uztvertas atrauti no pienākuma rūpēties par mežu un dabas vērtībām tajā.³⁰

Cik mēs dabu lietojam un cik mēs sargājam un kā mēs dalām atbildību par aizsardzību, ar to saistīto izdevumu segšanu, negūtās peļņas kompensēšanu un vai skatām to kontekstā ar zaudējuma apjomu un tā ietekmi uz konkrēto mežu īpašnieku (mazie mežu īpašniekiem) ir saistīts ar valsts pārvaldes attieksmi pret privātīpašumu un uzņēmējdarbību kopumā.

Cēloņi:

- *Vēsturiskā atmiņa un padomju laika ietekme, veidojot attieksmi un izpratni par privātīpašumu;*
- *Starptautisko vides aizsardzības organizāciju komunikācijas stila pārnese;*

***

27.jūnija semināra dalībnieki izvirzīja sekojošas vadlīnijas kopīgam darbam semināra ietvarā. Šīs vadlīnijas varētu kalpot par ietvaru turpmākām diskusijām par mežu apsaimniekošanas politiku aizsargājamās teritorijās:

- Cieņa jebkurā saziņas līmenī un formā;
- Vienota izpratne, ka vide ir: sociālā, ekonomiska un ekoloģiska;
- Cilvēka un vides mijiedarbība jāskata konkrēti laikā un telpā (mežsaimniecības kontekstā);

---

³⁰ Šeit trūkst objektīvu datu, ko iespējams sociālās aptaujas ceļā varētu iegūt.

- Iekļaujoša dabas aizsardzība tiek veidota apzinoties, respektējot un samērojot cilvēka vajadzību spektru un dabas aizsardzības mērķus;
- Iesaistītās puses praktizēs – *iekāpšanu cita kurpēs*;
- Atbildība ietver gan tiesības, gan pienākumus.

Pielikums: *Ziņojuma sastāvdaļa ir arī pielikums ar izvirzīto problēmu tabulāru skaitījumu, 2lpp.*

Intervijas

Sandra Bērziņa, Latvijas Pašvaldības savienība, 12.06.2018

Sniedze Sproģe, Latvijas Pašvaldības savienība, 12.06.2018

Gita Strode, Dabas aizsardzības pārvalde (DAP), 12.06. 2018

Gunta Gabrāne, DAP, 12.06. 2018

Edgars Dupužs, LMIB, 12.06.2018

Lāsma Āboliņa, Meža departaments, Meža resursu un medību nodaļa, Zemkopības ministrija. 13. 06.2018

Dace Sāmīte, DAP Kurzemes administrācija, 14.06.2018

Mārcis Sniedziņš, Kandavas meža īpašnieks, 14.06.2018

Modris Fokerots, MIB Kuldīgas zaļie meži, 15.06.2018

Kārlis Blūms, LMIB, 15.06.2018

Gunta Pērkone, Kandavas novada domes Teritorijas attīstības plānotāja, 15.06.2018

Iveta Pāža, Kandavas novada domes Uzņēmējdarbības konsultante, 15.06.2018

Iveta Piese, Biedrība Abavas ielejas attīstības centrs, 15.06.2018

Ainārs Amantovs, MIB "Dižsils", 19.06.2018

Madars Kalniņš, Rūjienas Meža īpašnieku biedrība, 19.06.2018

Jānis Folkmanis, MIB Bārbele, 21.06.2018

Inga Belasova un Daiga Vilkašte, VARAM, 20.06.2018

Andris Ziemelis, Meža un vides aizsardzības daļas vecākais referents, Valsts Meža dienest. 21.06.2018

Projekts “ Meža īpašnieku izglītošana un iesaiste lēmumu pieņemšanā par mežu apsaimniekošanu aizsargājamās dabas teritorijās”
Problēmu definešana, sagatavojusi Ilze Dzenovska, 2018.gada augusts